

Azerbaycan Cumhuriyeti'ne Bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin Hukuki Statüsü*

İsmayil Garibli

Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Azerbaycan, Nahçıvan,
ismayilgaribli@ndu.edu.az, <https://orcid.org/0009-0009-1997-5880>

Makale
Geliş Tarihi:
30/03/2024
Makale
Kabul Tarihi:
25/05/2024
Makale
Yayın Tarihi:
05/06/2024
Makale Türü:
Orijinal Araştırma
Makalesi

Özet

2024 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ayrılmaz bir parçası olan Nahçıvan'ın özerk cumhuriyet olarak kuruluşunun 100. yılı olacak. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev'in 30 Aralık 2023 tarihli Fermanı uyarınca, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun Azerbaycan'ın siyasi tarihinde çok önemli bir olay olduğu dikkate alınarak Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin 100. yıldönümü geniş çapta kutlanacaktır. Fermanında belirtildiği gibi, "Nahçıvan bölgesi Azerbaycan'ın asırlık zengin geçmişinde hak ettiği yeri almış, sosyo-politik, bilimsel-kültürel yaşamda eşsiz bir rol oynamıştır. Nahçıvan şehri, Azerbaycan Atabeyleri Devleti - Eldegizler'in başkentiydi ve İslam medeniyetinin en önemli bilim, kültür ve el sanatları merkezlerinden biri olarak geniş çapta ün kazanmıştı. Acami Nahçıvani tarafından kurulan mimarlık okulunun günümüze kadar ulaşan kalıntıları şimdi Nahçıvan'ın görünümüne ayrı bir güzellik katıyor. Nahçıvan, yüzyıllar boyunca seçkin şahsiyetleriyle Azerbaycan devletçiliğinin, kültürünün ve biliminin ilerlemesine katkıda bulunmuştur. Stratejik konumu, tarihsel olarak Nahçıvan'ı zaman zaman yoğun siyasi mücadelelerin yaşandığı bir alana dönüştürse de, karşılaştığı tüm zorlukların üstesinden kararlılıkla gelmiştir." Bu makalede Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin oluşumu ve hukuki statüsü ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Nahçıvan, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, özerklik, hukuki statü, anayasa, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası

Legal Status of the Nakhchivan Autonomous Republic Affiliated to the Republic of Azerbaijan

Abstract

2024 will be the 100th anniversary of the establishment of Nakhchivan as an autonomous republic, which is an integral part of the Republic of Azerbaijan. According to the Decree of the President of the Republic of Azerbaijan Mr. Ilham Aliyev dated December 30, 2023, the 100th anniversary of the Nakhchivan Autonomous Republic will be widely celebrated, taking into account that the establishment of the Nakhchivan Autonomous Republic is a very important event in the political history of Azerbaijan. As stated in the decree, "Nakhchivan region has taken its rightful place in the centuries-old rich history of Azerbaijan and played a unique role in socio-political, scientific and cultural life. Nakhchivan city was the capital of the Atabeyleri State of Azerbaijan - Eldegizler and the most important science and culture of Islamic civilization. and has gained wide fame as one of the centers of handicrafts. The remains of the school of architecture founded by Acami Nakhchivani that have survived to this day add a special beauty to the appearance of Nakhchivan. Over the centuries, Nakhchivan has contributed to the progress of Azerbaijan's statehood, culture and education with its distinguished personalities. Its strategic location, Historically, it has turned Nakhchivan into an area where intense political struggles are experienced from time to time, but it has overcome all the difficulties it faced with determination." In this article, the formation and legal status of the Nakhchivan Autonomous Republic is discussed.

Keywords: Azerbaijan, Nakhchivan, Nakhchivan Autonomous Republic, autonomy, legal status, constitution, Constitution of Nakhchivan Autonomous Republic

Atf

Garibli, İ. (2024). Azerbaycan Cumhuriyeti'ne bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin hukuki statüsü. *Anadolu Türk Eğitim Dergisi*, 6(1), 78-85.

Garibli, I. (2024). Legal Status of the Nakhchivan Autonomous Republic Affiliated to the Republic of Azerbaijan. *Anatolian Turkish Journal of Education*, 6(1), 78-85.

* - Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Giriş

Nahçıvan'ın özerkliği tarihsel zorunluluktan doğmuştur. Nitekim 1918-20 yıllarında bölgede çok karmaşık tarihi koşulların ortaya çıkması, Zengezur'un kaybedilmesi sonucu Nahçıvan topraklarının Azerbaycan'dan ayrılması, uzun yıllar yabancı patronların yardımıyla bu bölgeyi ele geçirmek isteyen Ermenileri cesaretlendirmiştir. Ancak Nahçıvan'ı Ermenistan'a ilhak etme girişimi yerel halkın sert protestolarıyla karşılandı. Ocak 1921'de Nahçıvan'da bu bölgenin Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine dahil edilmesine ilişkin referandum yapılmış ve referandum sonucunda nüfusun yüzde 90'ı Nahçıvan'ın Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine bağlı kalmasını desteklemiştir (Nahçıvan Ansiklopedisi, 2002).

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin hukuki statüsünün temelleri

Nahçıvan'ın özerklik statüsü ilk olarak 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması'nda yansıtıldı. Bu anlaşmanın 3. maddesine göre Nahçıvan bölgesi, Azerbaycan'ın bu himayeyi asla üçüncü bir devlete devretmemesi şartıyla Azerbaycan'ın himayesinde özerk (muhtar) bir bölge olarak teşkil edilmiştir (Gümrü, Moskova ve Kars Anlaşmaları, 2004). Benzer bir hüküm, 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması'nın 5. maddesinde de belirtilmiştir (Gümrü, Moskova ve Kars Anlaşmaları, 2004). Moskova ve Kars anlaşmaları, uluslararası hukuki bir düzenleme olarak Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin gelecekteki varlığının ve gelişiminin garantörü oldu. SSCB, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve Nahçıvan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin daha sonraki anayasal düzenlemeleri bu uluslararası anlaşmalara dayanıyordu. Bu, Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi Siyasi Bürosunun Kasım 1922 tarihli "Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bünyesinde özerk Nahçıvan diyarının oluşturulmasına ilişkin" kararına yansdı ve 12 Aralık 1922 tarihli birinci Transkafkasya Sovyetler Kongresi'nin özel kararıyla tanındı (Asgarov, 1999).

16 Mart 1921'de ilan edilen Nahçıvan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Azerbaycan Merkezi Yürütme Komitesi'nin 16 Haziran 1923 tarihli kararıyla Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan diyarına dönüştü. Azerbaycan Merkezi Yürütme Komitesinin 9 Şubat 1924 tarihli kararıyla Nahçıvan Özerk Diyarı özerk bir cumhuriyet olarak yeniden düzenlendi (Asgarov, 1999).

Nahçıvan'ın statüsüne ilişkin hususlar Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin 1927, 1937 ve 1978 anayasalarına da yansımıştır.

1995 yılında kabul edilen Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilk ulusal Anayasasının VIII. Bölümü tamamen Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin statüsüne ayrılmıştır. Özerkliğin hukuki statüsüne, üst organlarının yapısına ve yetkilerine ilişkin hükümler burada yansıtılmaktadır. Anayasanın 134. maddesi Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin Azerbaycan Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bir devlet olduğunu belirtmektedir. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin statüsü bu Anayasa ile belirlenir ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ayrılmaz bir parçasıdır (ACK, 897).

Nahçıvan'ın özerkliği Azerbaycan Cumhuriyeti'nin üniter devlet yapısına zarar vermemektedir. Birincisi, Nahçıvan'ın özerkliği bölgesel bir özerkliktir ve bu statü, Azerbaycan'ın ana topraklarıyla doğrudan kara bağlantısının bulunmamasından kaynaklanmaktadır. İkincisi, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasasının hazırlanmasında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin anayasal sisteminin temelleriyle ilgili temel özellikler: siyasi hak ve özgürlükler, tek yargı yapısı, tek yasama temelleri, tek devlet dili ve devlet sembolleri, tek vatandaşlık, tek silahlı kuvvetler, tek ulusal para birimi ve finans – kredi sisteminin uygulanması dikkate alınmıştır (Asgarov, 1999).

Bütün bunlar, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin üniter bir devlet ve uluslararası hukukun aktörü olarak egemenliğinin güvence altına alınmasıyla Anayasaya yansıtılmıştır. Azerbaycan devletinin birliği hem Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası hem de Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası ile tesis edilmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası, normatif yasal işlemlerin Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde doğrudan yasal geçerliliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Anayasanın 134. maddesine göre Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti topraklarında Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası, kanunları, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın fermanları ve Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun kararları bağlayıcıdır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisi tarafından kabul edilen Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası ve kanunları Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası ve kanunlarına aykırı olmamalı, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun kararları Anayasaya, Azerbaycan Cumhuriyeti kanunlarına, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın fermanlarına, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun kararlarına aykırı olmamalıdır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisine sunulur ve Anayasa Kanunu ile onaylanır (ACK, 897). Anayasa kanunları Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının ayrılmaz bir parçasıdır ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti

Anayasası, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Kanunu gibi ülkenin yasama sisteminde üstün hukuki güce sahiptir.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasasının Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasına uygun olarak kabul edilmesi tarihi bir zorunluluk haline geldi. Bu amaçla Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisi'nin 23 Aralık 1995 tarihli 16-1 sayılı kararıyla Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin yeni Anayasa taslağını hazırlamak üzere bir komisyon kuruldu. Komisyon yeni Anayasa taslağını hazırlayarak Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yeni Anayasa taslağını hazırlayan komisyona sundu. Proje burada 4 kez tartışıldı, Avrupa Konseyi, Venedik Komisyonu ve Avrupa Komisyonu'ndan ekspertiz raporu alındı. Projenin nihai taslağı, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yeni Anayasasının taslağının hazırlanmasına ilişkin Komisyon Başkanı Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 12 Nisan 1998 tarihli 1-248 sayılı mektubunda Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisine görüşülmek üzere gönderildi (1998, N28, "Şark kapısı" gazetesi). Proje 28 Nisan 1998 tarihinde Ali Meclis tarafından kabul edilmiş, 29 Aralık 1998 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Anayasa 6 bölüm, 50 madde ve geçiş hükümlerinden oluşmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasına organik olarak bağlı olan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası, Azerbaycan devletinin bağımsızlığını, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak; adalet ve hukuk temelinde Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti nüfusunun iyi bir yaşam standardını güvence altına almak; demokratik, hukuki, laik devlet yapısının güvenliğini sağlamak; hukukun üstünlüğünü korumak gibi yüce niyetlerle kabul edilmiştir.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası'nın 1. maddesine göre Nahçıvan Özerk Devleti, Azerbaycan Cumhuriyeti bünyesinde demokratik, yasal, laik özerk bir cumhuriyettir ve statüsü Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası, 16 Mart 1921 tarihli Moskova ve 13 Ekim 1921 tarihli Kars Uluslararası Anlaşmaları ile belirlenir (NÖCK, 1755).

Azerbaycan Cumhuriyeti ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin devlet kurumları birbirleriyle organik olarak bağlantılıdır ve uyumlu bir şekilde çalışmaktadır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasasına göre, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının kendi yetkilerine atfettiği konularda karar vermede bağımsızdır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin çıkarlarıyla ilgili diğer tüm konular, bu konuların çözümünün Azerbaycan Cumhuriyeti devlet kurumlarının yetkisi dahilinde olmaması şartıyla Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti tarafından kararlaştırılmaktadır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin yetki alanına giren konuların çözümünde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ortak çıkarlarıyla bağlantılıdır.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin en yüksek makamları

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasasının 3. maddesi demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün en önemli vasıflarından biri olan kuvvetler ayrılığı ilkesini düzenlemektedir. Özerk cumhuriyette yasama yetkisi Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisi tarafından, yürütme yetkisi Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından, yargı yetkisi ise Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti mahkemeleri tarafından kullanılır (NÖCK, 1755).

1. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin Ali Meclisi

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin Ali Meclisi, vatandaşların egemen iradesini ifade eden en yüksek temsilci organdır. Ali Meclis 45 milletvekilinden oluşur ve çoğunlukçu seçim sistemine, genel, eşit ve doğrudan oy hakkına dayalı olarak serbest, kişisel ve gizli oyla seçilir. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti topraklarında daimi olarak yaşayan ve seçimlere katılma hakkına sahip olan her Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı, kanunla belirlenen şekilde Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisine milletvekili seçilebilir. 31 milletvekilinin yetkileri kesinleştiğinde Ali Meclis yetkilendirilir.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasasının 24. maddesi Ali Meclis tarafından belirlenen genel kuralları, 25. maddesi ise çözümlenen konuları içermektedir (NÖCK, 1755). Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisi Ali Meclis seçimleri, Ali Meclis milletvekillerinin ve İnsan Hakları Komiserinin statüsü, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ekonomi ve vergi politikasına uygun vergiler, özerk cumhuriyetin ekonomisinin kalkınma yönleri, sosyal güvenlik, çevre koruma, turizm, sağlık, bilim ve kültürün yanı sıra Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası ve kanunlarıyla yetkisine giren diğer konularda genel kurallar belirler ve kanunlar çıkarır.

Buna ek olarak, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisi, Ali Meclisin çalışmalarının düzenlenmesi ve özerk cumhuriyet bütçesinin onaylanması hakkında kanunlar, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin ekonomik ve sosyal programlarının onaylanması, Başbakanın atanması ve görevden alınması, Bakanlar Kurulunun oluşumunun onaylanması, Bakanlar Kuruluna güven, üst düzey yetkilinin sunumuyla Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti İnsan Hakları Komiserinin seçilmesi, üst düzey yetkilinin teklifi üzerine Nahçıvan Özerk

Cumhuriyeti Merkezi Seçim Komisyonu üyelerinin atanması, Anayasada öngörülen hallerde üst düzey yetkilinin fermanlarının onaylanması ve ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası ve kanunlarının kendisine verdiği diğer konularda kararlar alır.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin üst düzey yetkilisi, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin Ali Meclisinin başkanıdır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası, hem Ali Meclis Başkanının hem de üst düzey yetkilinin yetkilerini sıralamaktadır. Ali Meclis Başkanı pozisyonu ana pozisyon, üst düzey yetkili pozisyonu ise türev pozisyonudur. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisi Başkanının yetkileri esas olarak Ali Meclisin çalışmalarının organizasyonu ile ilgili ise, üst düzey yetkili hem yasama hem de yürütme alanlarında geniş yetkilere sahiptir.

2. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası'nın 34. maddesine göre, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde yürütme yetkisi Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından kullanılır ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin en yüksek yürütme organıdır (NÖCK, 1755). Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Ali Meclis'e bağlıdır ve ona düzenli olarak rapor verir. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Başbakanını, onun yardımcılarını, bakanlarını ve diğer merkezi yürütme makamlarının başkanlarını içerir. Yukarıda belirtildiği gibi, Bakanlar Kurulunun oluşumu Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Başbakanının teklifi üzerine Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisi tarafından onaylanır.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, özerk cumhuriyetin bütçe taslağını hazırlayarak Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Meclisine sunar ve özerk cumhuriyetin bütçesini yürütür, ekonomik ve sosyal programların uygulanmasını sağlar, cumhuriyet, bakanlıkları ve diğer merkezi yürütme makamlarını yönetir, onların kararlarını iptal eder, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yetkilerine atfettiği diğer hususları icra eder ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ni ekonomik ve kültürel alanlarda Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nda temsil eder.

3. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Mahkemesi

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde yargı yetkisi yalnızca adalet mühakemesi yoluyla mahkemeler tarafından kullanılmaktadır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Mahkemesi, özerk cumhuriyet topraklarında temyiz üzerine adalet mühakemesini icra eder. Ancak ülkedeki diğer temyiz mahkemelerinden farklı olarak Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Mahkemesi aynı zamanda anayasal denetim organıdır. Yüksek Mahkeme, talep üzerine, hiyerarşide daha düşük güce sahip hukuki kararların daha yüksek güce sahip hukuki kararlara uyumluluğunu doğrular. Ayrıca, herkes, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin yasama ve yürütme organlarının normatif hukuki kararlarından ve yanı sıra belediye ve mahkeme kararlarından Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Mahkemesine ihlal edilen insan hak ve özgürlüklerini geri kazanmak için yasal usulle itiraz edebilir.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ali Mahkemesinin yanı sıra, genel mahkemeler olarak bölge ve şehir mahkemeleri ve ihtisas mahkemeleri olarak Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin Ağır Suçlar, Askeri, İdari ve Ticaret mahkemeleri de yargı yetkisini kullanır.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin yüksek makamlarının yetki alanına giren hiçbir siyasi konu yoktur. Yani Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti yetkilileri siyasi nitelikteki hiçbir yetkisi yoktur. Bu aynı zamanda Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasındaki karşılıklı ilişkilerin belirlenmesinin Azerbaycan Cumhuriyeti tarafından tek taraflı olarak yürütülmesi anlamına da gelmektedir. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti bu ilişkilerin tanımlanmasına katılmamaktadır. Bu doğaldır, çünkü Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bir parçası ve ona bağlıdır (Asgarov, 2006).

4. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yetkili temsilciliği

Nahçıvan ve genel olarak Azerbaycan'ın siyasi tarihindeki en büyük yeniliklerden biri, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yetkili temsilciliği kurumunun oluşturulmasıydı. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 22 Aralık 2022 tarihli 1917 sayılı Fermanı ile söz konusu kurum kurulmuş ve statüsü onaylanmıştır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren yerel yürütme makamlarının faaliyetlerini koordine etmek ve kontrol etmek, özerk bölgenin sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmasını sağlamak amacıyla yerel yürütme makamlarının diğer devlet organları (kurumları) ile etkileşimini sağlamak, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na düzenli raporlar sunmak ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın belirlediği diğer yönlerde hareket etmek yetkili temsilciliğin ana faaliyet alanıdır (Ferman, 52984).

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yetkili temsilciliğine, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından göreve atanan ve görevden alınan ve doğrudan Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na rapor veren, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yetkili temsilcisi başkanlık eder. Yetkili temsilci, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti topraklarında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'ni temsil eden memurdur ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen yetkileri kullanır.

Sonuç ve Tartışma

Nahçıvan özerkliğinin anayasal statüsünün Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasına yansması ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasasında bu statünün ayrıntılarının detaylandırılması Azerbaycan'ın anayasal sisteminin sağlam temelini oluşturmuş, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet kurumları ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasında uyumlu ilişkiler, genel olarak bilimsel temelli bir kamu yönetim sistemi yaratmayı mümkün kılmıştır.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın yetkili temsilciliği kurumunun oluşturulması ve yetkili temsilcinin atanması, Azerbaycan'ın üniter devlet yapısı ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin statüsünün uyumunu sağlar. Böylece, Cumhurbaşkanı'nın yetkili temsilcisinin atanması Nahçıvan'da devlet yönetiminin etkinliğinin artırılmasına, bölge ekonomisinin daha da geliştirilmesine, reformların başarılı bir şekilde uygulanmasına yol açmış, yerli ve yabancı yatırımcıların özerk cumhuriyete çekilmesi sürecini hızlandırmıştır.

Kaynakça

- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin yeni Anayasa taslağı hakkında (1988). "*Şark kapısı*" gazetesi, 25 Nisan 1998, N28 (16645).
- Asgarov, Z. (2011).*Anayasa hukuku*. Bakü.
- Asgarov, Z. (1999). Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin anayasal statüsü. Bakü.
- Gümrü, Moskova ve Kars Anlaşmaları (2004). Nahçıvan.
- Nahçıvan Ansiklopedisi (2002). Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Bakü.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası. Erişim adresi: <https://e-qanun.az/framework/897>
- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Anayasası. Erişim adresi: <https://e-qanun.az/framework/1755>
- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın yetkili temsilciliği hakkında Ferman. Erişim adresi: <https://e-qanun.az/framework/52984>

Extended Abstract

Nakhchivan's autonomy emerged from historical necessities due to complex conditions in the region during 1918-1920, particularly the loss of Zangezur, which isolated Nakhchivan from Azerbaijan. Armenian attempts to annex Nakhchivan faced strong local resistance, culminating in a 1921 referendum where 90% of the population voted to remain part of the Azerbaijan Soviet Socialist Republic (SSR) (Naxçıvan Ansiklopedisi, 2002).

The foundation of Nakhchivan's autonomous status was laid by the Treaty of Moscow on March 16, 1921. According to Article 3 of this treaty, Nakhchivan was established as an autonomous region under Azerbaijan's protection, conditional upon Azerbaijan not ceding this region to a third state (Gümrü, Moskova ve Kars Anlaşmaları, 2004). This provision was reaffirmed in the Treaty of Kars on October 13, 1921 (Gümrü, Moskova ve Kars Anlaşmaları, 2004). These treaties provided international legal guarantees for Nakhchivan's autonomous status. Further constitutional arrangements by the USSR, Azerbaijan SSR, and Nakhchivan Autonomous SSR were based on these international treaties. The political decisions of the Russian Communist (Bolshevik) Party's Central Committee in November 1922 and the First Transcaucasian Congress of Soviets on December 12, 1922, recognized this autonomy (Asgarov, 1999). On June 16, 1923, Nakhchivan was transformed into an autonomous territory under Azerbaijan, and on February 9, 1924, it was reorganized as an autonomous republic (Asgarov, 1999).

Nakhchivan's status was incorporated into the constitutions of the Azerbaijan SSR in 1927, 1937, and 1978. The first national Constitution of Azerbaijan, adopted in 1995, dedicated its VIII Chapter entirely to the Nakhchivan Autonomous Republic. Article 134 of the Constitution defines Nakhchivan as an autonomous state within Azerbaijan. The legal status, structure, and powers of Nakhchivan's institutions are outlined in this Constitution, ensuring that Nakhchivan remains an integral part of Azerbaijan (ACK, 897). Nakhchivan's autonomy does not compromise Azerbaijan's unitary state structure. Its regional autonomy arises from its lack of direct land connection with the rest of Azerbaijan. The constitution of Nakhchivan aligns with Azerbaijan's constitutional framework, ensuring unified political rights, a single judiciary, legislature, official language, state symbols, citizenship, armed forces, and financial system (Asgarov, 1999). This alignment is crucial for maintaining Azerbaijan's sovereignty and territorial integrity.

The Nakhchivan Autonomous Republic's Constitution was drafted to conform to Azerbaijan's Constitution. A commission established on December 23, 1995, prepared the draft, which was reviewed and finalized with inputs from international bodies, including the European Commission (Şark kapısı, 1998). The final draft was approved by the Nakhchivan Supreme Assembly on April 28, 1998, and subsequently ratified by Azerbaijan's National Assembly on December 29, 1998. The Constitution comprises six chapters, 50 articles, and transitional provisions. The Constitution of Nakhchivan, which is organically linked to Azerbaijan's Constitution, aims to protect Azerbaijan's independence, sovereignty, and territorial integrity while ensuring a high standard of living, justice, and the rule of law in Nakhchivan. Article 1 defines Nakhchivan as a democratic, legal, and secular autonomous republic within Azerbaijan, with its status determined by Azerbaijan's Constitution and the 1921 Moscow and Kars Treaties (NÖCK, 1755).

The state institutions of Azerbaijan and Nakhchivan are interconnected and work harmoniously. Nakhchivan's legislative, executive, and judicial branches operate within the framework of Azerbaijan's Constitution. The Nakhchivan Supreme Assembly, the highest representative body, comprises 45 members elected through a majority system. It enacts laws on taxes, social security, environmental protection, tourism, health, science, and culture, aligned with Azerbaijan's economic and fiscal policies. The executive authority is vested in the Nakhchivan Cabinet of Ministers, headed by the Prime Minister and accountable to the Supreme Assembly. It

manages the region's budget, economic programs, and central executive bodies. The judiciary is exercised by the Nakhchivan Supreme Court, which also functions as a constitutional court, ensuring the compliance of lower-level legal acts with higher-level ones. In a significant development, the institution of the President's authorized representative in Nakhchivan was established by a presidential decree on December 22, 2022. This representative coordinates local executive authorities, ensures sustainable socio-economic development, and reports directly to the President of Azerbaijan.

In conclusion, the constitutional embedding of Nakhchivan's autonomy within Azerbaijan's legal framework has fostered a well-functioning governance system. The establishment of the President's authorized representative in Nakhchivan enhances administrative efficiency and economic development, promoting both local and foreign investment in the autonomous republic.